

Károli Gáspár Református Egyetem

Állam – és Jogtudományi Doktori Iskola

vezetője: Prof. Dr. Jakab Éva egyetemi tanár, az MTA doktora

dr. Schubauer Petra

A személyes adatok személyiségi jogi védelme, különös tekintettel a halál utáni védelem egyes kérdéseire

témavezető: Dr. habil. Boóc Ádám PhD., tanszékvezető egyetemi docens

Budapest

2021.

Tartalomjegyzék

A témaválasztás indokoltsága és a kutatási téma meghatározása.....	3
A kutatás módszertana.....	6
Az értekezés felépítése	7
Az értekezés főbb megállapításai	9
Szabályozási javaslatok a tárgykörben	16
Publikációs jegyzék	21
A disszertációhoz kapcsolódó publikációk.....	21
Egyéb publikációk	21

A témaválasztás indokoltsága és a kutatási téma meghatározása

Az adatvédelem jogi környezete izgalmas kutatási terület, hiszen a technikai fejlődés és az annak nyomán kialakuló gazdasági, szociális és társadalmi változások szükségessé tették a jogterület folyamatos alakulását, továbbra is jelentős kihívás elé állítva azt.¹ A rohamos fejlődés állandó alkalmazkodást vár el a társadalomtól, amelynek berendezkedését, működésének rendszereit folyamatosan változtatja. ²A technológiai változás számos területen megfigyelhető: az internet elterjedésével, a felhő alapú szolgáltatások (*cloud computing*³) létrejöttével, a közösségi média mindennapi használatával, a *big data* mint jelenség térnyerésével, az új típusú szolgáltatások megjelenésével a jognak – és különösen az adatvédelmi jognak – szintén változnia, alakulnia kell. A digitális forradalomnak, technológiai fejlődésnek köszönhetően olyan élethelyzetek, életviszonyok alakultak ki, amelyeket megfelelően szabályozni szükséges. A közösségi média számos új jogi kérdést hozott a felszínre, egyúttal több, korábban is létező jogi problémát helyezett új összefüggésrendszerbe.⁴

Bár a technika rohamos fejlődésével próbálja tartani a lépést a jogi szabályozás, sajnálatos módon kevesebb sikerrel jár, mivel a jog a technikánál jóval statikusabb, kevésbé dinamikus tudomány, természetesen a jog a technológiából eredő változásokat mindig lassabban, nehezebben követi le.⁵

A *big data* korszakában a korábban elképzelhetetlen mértékű adattermelődés új társadalmi jelenségeket hozott lére, és még komolyabb változásokat indukálhat a jövőben. Az internet elterjedésével, mindennapossá vált használatával óriási mennyiségű adat képződik minden pillanatban.⁶ A jelenség nyilván nem csak a számítástechnikai, vagy adattárolási problémák miatt érdekes (bár ez is kétségkívül fontos szempont!), hanem a társadalmi hatásai miatt is. Ez a hatalmas mennyiségű adat ugyanis nem csak másfajta tárolást, kezelést és értelmezést

¹ Szőke Gergely László: Az európai adatvédelmi jog megújítása, tendenciák és lehetőségek az önszabályozás területén, HVGOrac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2015, 11. o.

² Boóc Ádám: Robotautókkal, közösségi taxikkal és kereskedelmi drónokkal kapcsolatos felelősségi kérdések, IN: Tóth András (szerk.): Technológiai jog – Új globális technológiák jogi kihívásai, Patrocinium kiadó, Budapest, 2016., 214. o.

³ Rajnai Anna: Lépést tud-e tartani az adatvédelem a globalizációval? Az Európai Unió új adatvédelmi rendelettervezete, *Ars Boni* 2. évf. 3. sz. (2014.), 14. o.

⁴ Tóth András – Klein Tamás (szerk.): Bevezetés az infokommunikációs jogba, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2016., 97. o.

⁵ Cseh Gergely: A közösségi portálok árnyoldalai (*Infokommunikáció és Jog*, 2013/2., 90-95. o.), 90. o.

⁶ Zódi Zsolt: Jog és jogtudomány a Big Data korában (*Állam- és Jogtudomány*, 2017/1., 95-114. o.), 96-97. o.

igényel, és másfajta, egészen újszerű módokon használható, mint akár a hagyományos offline világban keletkezett adatok, hanem a jelenségnek nyilvánvalóan társadalmi következményei is vannak.⁷ Ennek köszönhetően is felmerültek olyan korábban ismeretlen problémák, mint hogy a *data dominant business*-ek számára a felhasználók teljes mértékben átláthatóvá váltak, vagy hogy az egyénről szóló vagy az általa, vagy az internetes tevékenysége által generált személyes adatok tömegével hogyan kell eljárni az egyén halál után.

További, témám szempontjából kiemelt jelentőségű és újonnan felmerült kérdés, hogy a technológiai változásoknak köszönhetően a nyilvánosság és a magánszféra határai összesimosódtak, új dogmatikai és felelősségi kérdések merültek fel, valamint új típusú jogsértések váltak lehetővé. A közösségi média elterjedt használatával az emberekről személyiségprofilok jöttek létre, amelyek szükségessé tették a személyiségvédelem határainak kibővítését, valamint a személyes adatoknak a közösségi oldalakon tapasztalható nagymértékű hozzáférhetővé, illetve nyilvánossá tétele a személy magánszférájának újra értelmezését igényli, nemcsak az egyén, de a jog szempontjából is⁸, bár kétségtelen, hogy a személyiségprofilokkal összefüggésben a jogi védelem tárgya továbbra is a személyiség belső lényegi tartalma, amelynek pusztán egy, kívülvilágban megjelenő szelete a személyiségprofil.⁹

Felmerül a kérdés, hogy a virtuális térben létrehozott személyiségprofilokat a személyiségi jog fogalmaival, jogvédelmi lehetőségeivel összevetve hogyan értékeljük¹⁰, miként lehet a magánszféra védelemre hivatkozni, amikor az egyén kifejezetten a nyilvánosság számára teszi elérhetővé magánszférájának részleteit. Elmélkedésre ad okot, hogy a virtuális térben megmaradt személyiségprofillal a tulajdonosának halála után miként kell eljárni.

Tagadhatatlan tény továbbá, hogy a technológiai változásokkal a jogsértések jellege és mértéke is megváltozott, a személyiségi jogok minden eddiginél könnyebben és gyorsabban megsérthetővé váltak. Amíg korábban jellemzően a nyomtatott sajtó útján lehetett úgy

⁷ Zódi Zsolt (2017) i.m. 96-97. o.

⁸ Polefkó Patrik: Barátok és bizonytalanságok közt, avagy a közösségi oldalakról adatvédelmi szemszögből /1. rész/ (Infokommunikáció és Jog, 2010/38., 110-112. o.)

⁹ Bakos-Kovács Kitti Magánélet a hálózat csapdájában – a „személyiségprofilok” jogi értékelése, 102-118. o. IN Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): A személyiség és védelme, Budapest, 2017, 116.o.

¹⁰ Bakos-Kovács Kitti (2017) i.m. 102. o.

megsérteni egy adott személy személyiségi jogait, hogy az széles nyilvánosság elé kerüljön, manapság egy pár perc alatt létrehozott internetes bejegyzéssel elérhető ugyanez a hatás.¹¹

Ezen változásoknak köszönhetően napjainkban a személyiségi jogok védelme egyre inkább előtérbe kerül, a polgárok és a közélet szereplői érzékenyen ragálnak a személyiségüket ért támadásokra, az emberi méltóság és a becsület jogilag is felértékelődik, a kommunikációs eszközök fejlődésével, sokszínűségével és elterjedésével a személyiség elleni jogsértések is megváltoztak.¹²

A tömeges adattermelés, a magánélet és nyilvánosság határainak elmosódása, az új típusú jogsértések megjelenése mind arra sarkallja a jogrendszert, annak minden jogágával együtt, hogy reagáljon a jelenségekre, megoldást nyújtson az újonnan felmerült problémákra. A terület folyamatos megújulásával, az innováció gyorsaságával együtt kell hogy járjon a jogrendszer szüntelen változása, hiszen az „analóg” világ élethelyzeteinek rendezésére alkotott jogszabályok módosítására van szükség akkor, amikor a korábbi rendelkezéseket a digitális tér adta lehetőségek keretében alkalmazzuk.¹³

¹¹ Barzó Tímea – Halász Csenge: Elmosódott magánélet? A privátszféra érvényesülése és határai az online közösségi térben, 34.o. https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/10856/5_barzohalasz_t%C3%B6rdelt.pdf (letöltés dátuma: 2020. szeptember 28.)

¹² Kecskés László : Polgári jog, A személyek joga, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2007., 417. o.

¹³ Boóc Ádám: Az online szerződéskötés magánjogi problémái, Budapest Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, IN: Homicskó Árpád Olivér (szerk.): Egyes modern technológiák etikai, jogi és szabályozási kihívásai, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2018., 37. o.

A kutatás módszertana

Az értekezés elsődlegesen a magyar és külföldi szakirodalom, illetve a magyar és nemzetközi jogszabályok átfogó áttekintésén keresztül, jogösszehasonlító módszerrel kíván elemzést nyújtani a tárgykörben.

A történeti elemzés módszerével időrendi sorrendben mutatom be az alkotmányos és polgári jogi személyiségvédelem, valamint a személyes adatok védelmét megvalósító jelentősebb szabályozási lépéseket.

Legfontosabb módszerként a dokumentum elemzést használom, melynek segítségével áttekintem a vonatkozó szakirodalmat, továbbá tanulmányozom mindazon jogszabályokat, amelyek a kérdéskörben relevánsnak tekinthetők. A szakirodalom elemzés során igyekszem azoknak a szerzőknek a műveit feldolgozni, akik az adott témakörben több publikációt jegyeztek, illetve a téma egy-egy speciális vetületével foglalkoznak tanulmányaikban.

Az értekezés felépítése

Az értekezés két nagy fejezetből áll: az első fejezet a személyiségvédelmet, az adatvédelem jogi szabályozását mutatja be részletesen, a második fejezet pedig a személyiségi jogvédelem halál utáni kérdéskörével és a digitális hagyatékkal foglalkozik.

Az első fejezetben a választott téma meghatározásához elengedhetetlen alapfogalmak, így a személyiség, magánszféravédelem tartalmának feltárására koncentráltam, bemutatva ezek tartalmának meghatározásával kapcsolatos eltérő nézeteket. A személyes adatok és a magánszféravédelem hatályos hazai jogi szabályozásának kialakulása és fejlődése szintén az első fejezetben kerül részletezésre, rövid kitekintéssel az adatvédelem alapját képező nemzetközi dokumentumok tartalmára.

A második fejezetben, a halál utáni személyiségvédelem tárgyalása során kísérletet teszek annak feltárására, beszélhetünk-e a személyiség túléléséről, az általános szabályok, valamint kifejezetten az adatvédelmi szabályok ismeretében. Összehasonlítom, hogy az adatvédelmi hatósági iránymutatások mennyire köszönnek vissza a később hatálya lépett adatvédelmi törvényben.

Megvizsgálom a digitális hagyatékkérdéskörét, valamint azt, hogy a nemzetközi jogirodalomban általánosságban milyen tendenciák figyelhetők meg az elhunyt személyek adatainak kezelése vonatkozásában, továbbá egyes európai országok adott témakörben hatályos szabályozását is bemutatom azzal a céllal, hogy a magyar szabályozás esetleges hiányosságai feltárásra kerülhessenek. A halál utáni személyiségvédelem vizsgálata során a személyes adatnak is minősülhető információk – így a név, képmás, hangfelvétel, magántitkok – sorsát, kegyeleti vonatkozásait is elemzem.

A disszertáció végén az összegzést követően szabályozási javaslatot teszek egyes törvények és egyéb kapcsolódó jogszabályok módosítására az értekezés eredményeképp létrejött megállapítások nyomán, hogy a digitális hagyatékkérdésköre és az elhunyt személyek érdekeinek védelme megfelelően biztosított legyen. Ennek megfelelően javaslom:

- I. a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény kiegészítését a *right of publicity* jogintézményével

- II. az Információs önrendelkezési jogról és információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény kiegészítését egy közhiteles hatósági nyilvántartással, amely tartalmazza az elhunyt személyek önrendelkezési nyilatkozatait
- III. az Információs önrendelkezési jogról és információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény kiegészítését a Polgári Törvénykönyvvel való összhang megteremtése érdekében
- IV. a Hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény módosítását a digitális hagyaték kezelésére vonatkozóan
- V. a 2016/679/EU rendelet (GDPR) kiegészítését egy közös szabályozás létrehozása érdekében.

Végezetül megemlítendő, hogy a disszertáció tudatosan nem tartalmazza a közéleti szereplők személyiségi jogának védelmére vonatkozó sajátosságokat, ide nem értve egyes közéleti szereplőkkel kapcsolatos jogesetek bemutatását, amelyek azonban általános személyiségi jogi és adatvédelmi szempontból kerülnek értelmezésre.

Az értekezés főbb megállapításai

A személyes adatok védelme napjainkra egyre nagyobb hangsúlyt kap, ahogy a jogrendszerek kezdenek idomulni a technológiai fejlődésből eredő kihívásokhoz. Az adatvédelem területe „divatos” jogterületnek tekinthető manapság, amely köszönhető egyrészt a GDPR hatályba lépésének, másrészt a jogalkalmazó egyre szigorúbb és aktívabb ellenőrző tevékenységének. Remekül mutatja a jogterület erősödését, hogy a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság míg 2016-ban 6803¹⁴ ügyet folytatott le, ez a szám 2018-ban már 18.654¹⁵, 2019-ben 11.619¹⁶, 2020-ban 11.825 ügyre¹⁷ emelkedett. Látható, hogy az adatvédelem évről évre fontosabb viszonylagos önállósággal rendelkező jogterületté, egyre izgalmasabb kutatási területté válik.

Az értekezés keretei között megkíséreltem bemutatni a személyes adatok személyiségi jogi védelmére vonatkozó, többszintű és komplex szabályozást, különös tekintettel a magánjogi és közigazgatási jogi védelemre, azok alkotmányos gyökereire. A disszertáció második fele a halál utáni személyiségvédelem témakörével foglalkozott, kiemelve a személyes adatok *post mortem* védelmének kérdéskörét. Bár a személyes adatok digitális fennmaradása a halál után, ún. digitális hagyatékként, mint jelenség nem újkeletű – lassan tíz éve ismeretes a probléma – a jogrendszerek nagy többsége még mindig nem tette meg a megfelelő lépéseket a helyzet rendezésére, a GDPR kifejezetten kivonta szabályozási tárgyköréből azt. Bár a magyar jogalkotó már hozott kifejezett törvényi rendelkezéseket az elhunyt személyek adatainak kezelésére vonatkozóan, azonban annak kikristályosodott gyakorlata, figyelemmel az azóta eltelt alig két éves rövid időtartamra, még nincs.

Az, hogy a digitális hagyaték kérdésköre még nem ágyazódott bele a klasszikus polgári jogba, egyrészt érthető, mivel a jogalkotás mindig lassabban követi le a társadalmi változásokat, másrészt viszont előbb-utóbb elkerülhetlenné válik az adattermelődés

¹⁴ A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság Beszámolója a 2016. évi tevékenységéről https://www.naih.hu/files/NAIH-BESZ-MOL--2016_Mid-Res.pdf (letöltés dátuma: 2021. február 13.)

¹⁵ A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság Beszámolója a 2018. évi tevékenységéről <https://www.naih.hu/files/Beszamolo-2018-MR.PDF> (letöltés dátuma: 2021. február 13.)

¹⁶ A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság Beszámolója a 2019. évi tevékenységéről https://www.naih.hu/files/NAIH_beszamolo_2019.pdf (letöltés dátuma: 2021. február 13.)

¹⁷ A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság Beszámolója a 2020. évi tevékenységéről <https://www.naih.hu/ev-es-beszamolo> (letöltés dátuma: 2021. augusztus 10.)

növekedése miatt. 2021-ben 3,81 milliárd aktív közösségi média felhasználó¹⁸ és 4,15 milliárd e-mail felhasználó¹⁹ termeli naponta a digitális (személyes) adatokat, egyes statisztikák szerint egy felhasználó átlagosan 8,6 hozzáféréssel²⁰ rendelkezik bizonyos szolgáltatásokhoz. Ez olyan mennyiségű személyes adat termelését jelenti, amely – bár elsőre meglepő lehet, azonban figyelmen kívül mégsem hagyható – kifejezett környezetterheléssel is jár. A „feleslegesen” tárolt digitális adatok szerverek kapacitását veszik igénybe, amelyek energiafelhasználása csökkenthető lenne.²¹ Ehhez a csökkentéshez az kellene, hogy a digitális hagyaték sorsáról megfelelő eljárás után – akár a hagyatéki eljárásba becsatornázva - rendelkezni lehessen (dönteni a megőrzésről vagy törlésről), természetesen az elhunyt személyiségi hatását maximálisan tiszteletben tartva.

Az értekezésben feltett kérdésekre az alábbiak szerint kísérlem meg megadni a választ.

1. A személyiségvédelem többszintű szabályozása megfelelő védelmet biztosít-e a személyes adatoknak és a személyes adatok védelmén keresztül a magánszférának? Szükséges-e a meglévő szabályozás bővítése, esetleg egyszerűsítése?

A témakörre vonatkozó jogi szabályozás bemutatásából kiderült, hogy a személyiségvédelem több szinten, alkotmányi – polgári jogi – közigazgatási jogi és büntetőjogi szinten is megvalósul, bár ez utóbbival jelen disszertáció nem foglalkozik. Az egyes jogágak szerinti személyiségvédelem tartalmában azonos, azonban a személyiségvédelemre vonatkozó szabályozás sokszintűsége azt eredményezi, hogy a jogirodalomban sincs általánosan elfogadott álláspont arra vonatkozóan, hogy az egyes jogágak által biztosított védelem egymással milyen viszonyban áll. Meglátásom szerint a személyiség mindegyik jogágban azonos értéket képvisel, csupán a védelem módja más. Az Alaptörvényben foglalt jogok elsődlegesen az állam és az egyén viszonyában értelmezhetők, a Ptk.-beli szabályokat a magán jogalanyok közötti viszonylatokban kell alkalmazni, azzal a

¹⁸ Daily time spent on social networking by internet users worldwide from 2012 to 2020 <https://www.statista.com/statistics/433871/daily-social-media-usage-worldwide/> (letöltés dátuma: 2021. február 14.)

¹⁹ The Radicati Group Inc., A technology market research firm, Email statistics report 2018-2020, <https://exse.eyewated.com/fls/1617d4475c5d28d7.pdf> (letöltés dátuma: 2021. február 14.)

²⁰ Brian Dean: Social network usage & growth statistics: How many people use social media in 2021? <https://backlinko.com/social-media-users/#how-many-people-use-social-media> (letöltés dátuma: 2021. február 14.)

²¹ Mennyire környezetszennyező az adat? <https://rackforest.com/2019/10/14/mennyire-kornyezetszennyezo-az-adat/> (letöltés dátuma: 2021. február 14.)

kiegészítéssel, hogy amennyiben a jogsértő adatkezelőnek minősül, addicionálisan a közigazgatási szankciókkal is számolnia kell. A bírói gyakorlatban is azzal az állásponttal találkozhatunk, hogy az Infotörvény és a Ptk. által nyújtott védelem egymással az általános-különös viszonyában állnak: a Ptk. által biztosított védelem köre szélesebb, az Infotörvény rendelkezéseinek betartása nem zárja ki más személyiségi jog sérelmét, a Ptk. szankciórendszere nem kizárólag az adatkezelővel szemben érvényesíthető.²²

A büntetőjog – bár jelen disszertáció nem foglalkozik ezzel – pedig a személyiségi érték sérelmének a társadalomra veszélyességét hivatott értékeln, így mintegy a társadalom személyiségi jogi jogsértéssel kapcsolatos rosszallását kifejezve.

A magánélet védelméről szóló 2018. évi LIII. törvény ugyanakkor jogrendszerbeli helyzetét tekintve bizonytalanságra ad okot, mivel az abban foglalt jogvédelem gyakorlatilag a Ptk.-ban foglalt személyiségi jogvédelemmel azonos hatályú, amelynek helye alapvetően a Ptk.-n belül lenne. A Ptk.-ban nevesített személyiségi jogok egyikének sincs külön magánjogi törvény szentelve, a Ptk. célja alapvetően minden magánjogi jogviszonyra kiterjedő szabályozás. Felmerül így a kérdés, hogy a jogelvek közül a *lex specialis derogat legi generali* érvényesül-e, és amennyiben igen, miért utalja vissza a részletes szabályok meghatározását a Ptk., Btk. és az Infotörvény felé a magánszféra védelméről szóló törvény.

Véleményem szerint élő adatalányok vonatkozásában a meglévő szabályozás megfelelő védelmet biztosít a személyes adatoknak, illetve az érintett magánszférájának, személyiségének. Nem biztosítja azonban egyetlen kontinentális jogrendszer a személyiséggel való vagyoni rendelkezést, hiányzik az angolszászoknál ismert *right of publicity*, amely hiányosságot meglátásom szerint a jogalkotónak pótolnia kellene, mind az élőkre, mind az elhunytakra nézve, akkor is, ha ez a kontinentális jogrendszerből fakadó alapvető jogdogmatikai kérdésekkel való szakítást is eredményez.

Az elhunytakra vonatkozó szabályozás szektorális törvényeinek összehangolása és kibővítése mindenképp szükséges lenne, figyelemmel az egyre nagyobb mennyiségben termelődő adatokra, ezek környezetre és társadalomra gyakorolt hatására és az elhunyt személy magánszférájára nézve.

²² PJD2020. 1.

2. Tovább él-e a személyiség a halál után, és ha igen, mely időtartamig? Szükséges-e a személyiségvédelmet kiterjeszteni a halál utánra?

Egyetértek azon állásponttal, miszerint a személyiség hatása a halál után is tovább létezik, mindaddig, amíg valamely élő természetes személy emlékezetében az elhunyt él, azonban ez nem a személyiség tovább élését jelenti. Az érdekvédelem halál utáni időpontra való kiterjesztése szükséges, mivel – a jogi személyek jogalanyiségéhez hasonló - jogi fikcióként a már elhunyt személynek is érdekei lehetnek, amely érdek és az elhunyt társadalmi hatása védelmet élvez, ugyanakkor fontos leszögeznünk, hogy ez nem teremthet jogalanyiságot. Az elhunyt érdekének legpontosabb forrása maga a rendelkező személy nyilatkozata, amelyben kifejezésre juttatja, hogy személye hátramaradt elemeivel mi történjen halála után. Az elhunyt személy akaratának tiszteletben tartása nem újkeletű jogrendszerünkben, számtalan jogintézmény biztosítja azt, ide értve a végrendekezés primátusát a törvényi öröklési szabályok között (a törvényes öröklés másodlagos, szubszidiárius jellegű^{23 24}), a szervek felhasználására vonatkozó tiltakozó nyilatkozat megtételét, vagy a temetkezésre vonatkozó meghagyást is. Ennek analógiájára a magyar jogalkotó az információs önrendelkezéssel szemponthoz messze menőleg figyelembe véve és kiegészítve - nagyon helyesen úgy rendelkezett, hogy az érintett halála utáni időpontban meghatározhatja személyes adatai kezelésének módját – ide értve mind az online, mind az offline adatokat.

Az (információs) önrendelkezést a jognak biztosítania kell a jogalanyoknak, valamint az önrendelkezésre vonatkozó nyilatkozat hiányában is szükség van egyfajta jogszabály által konstruált kegyeleti jogi védelemre, amely képes hatékonyan szabályozni az elhunyt személyek érdekeit, védelemben részesítve ezzel a kegyeleti jogosultakat is.

Az elhunyt személyiségi értéke a halála után is hatással van mindazokra, akik őt még életében ismerték, így ezt a hatást oltalmazni kell. (Értelemszerűen az „egyszerű” emberek

²³ Boóc Ádám: Megjegyzések a magyar öröklési jog néhány lényeges és aktuális problémájához, Budapest Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, IN: Gárdos-Orosz Fruzsina – Menyhárd Attila (szerk.): Az új Polgári Törvénykönyv első öt éve, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, Budapest, 2019., 72. o.

²⁴ Boóc Ádám: Comments On Some Important and Current Problems of the Law of Succession in Hungary – Considering Historical Aspects, Journal on European History of Law, Vol. 11/2020. No. 2. , p. 108.

személyiségének hatása, értéke leszármazóinak néhány generációja után megszűnik, míg az ismert személyiségek hatása akár évszázadokra is elnyúlhat.) Ez a védelem ugyanakkor nem terjeszkedhet túl az elhunyt kegyeleti jogain, csupán azoknak a digitális világban kiterjesztett értelmezését teszi szükségessé.

A hálózatokkal átszőtt világunkban, amikor az elhunyt személy után nem csak holttest és dologi jogilag értelmezhető tárgyak maradnak, hanem személyes adatok nagyobb mennyiségéből álló adathalmaz, vagy abból leképzett online személyiségprofil is, szükséges megfelelően rendelkezni erről, ugyanúgy, ahogy az elhunyt testére vagy hagyatékába tartozó dolgokra vonatkozóan jogrendszerünk szabályokat tartalmaz. A személyes adatok halál utáni védelmére vonatkozó szabályozásnak meg kell teremtenie az összhangot a kegyeleti jogok általi védelem között, valamint a társadalmi érdek között, hogy ne maradjon fenn olyan adathalmaz, amely kezeléséhez már semmilyen jogi érdek nem fűződik.

3. Ha szükséges védelmezni a személyes adatokat az érintett halála után, megfelelően biztosított-e ez a jogvédelem a magyar jogrendszerben, különös tekintettel az Infotörvényre?

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság már 2016-ban felismerte, hogy a személyes adatokat az érintett halála után is meghatározott védelemben kell részesíteni, ennek nyomán az Infotörvény 2018-as módosításával a magyar jogalkotó csatlakozott az európai szinten fejlett szabályozáshoz, amennyiben kimondta, hogy az információs önrendelkezési jog a halál utáni időpontra is kiterjed, valamint ilyen rendelkezés hiányában felállított egy jogi szabályrendszert a jogok gyakorlására vonatkozóan, ez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy elhunyt személyek számára adatvédelmi jogot biztosított volna a szabályozás. A jogalkotónak nem volt könnyű dolga, mivel ezzel a szabályozással gyakorlatilag egy olyan jogviszonyt emelt be a törvénybe, ami magán viseli az információs önrendelkezési jog és a kegyeleti jogok sajátosságait, s amely nem tartozik az adatvédelmi jog hatálya alá – figyelemmel arra a tényre, hogy a személyes adatok érintettje csak élő, természetes személy lehet. Az Infotörvény egyébiránt túl is terjeszkedett a NAIH által 2016-ban megfogalmazott követelményeken, nem csak az online térben megjelenő, hozzájáruláson alapuló adatkezelések vonatkozásában teremtve meg a törvényi jogalapot a

hozzátartozók vagy meghatalmazottak eljáráshoz, hanem minden személyes adatkezelésre kiterjesztve, bármely jogalapon is történt az elhunyt életében.

Véleményem szerint ugyanakkor azáltal, hogy az információs önrendelkezés biztosítását a törvény az adatkezelők feladatkörébe utalja, és nem teremti meg a hatósági háttérrel egy közhiteles nyilvántartás keretében, a jogosultak jogérvényesítési lehetőségei megnehezülnek, előfordulhat, hogy az elhunyt akaratát végre sem lehet hajtani, a nyilatkozatról való tudomással bírás hiányában. Ezt kiküszöbölendő egy közhiteles hatósági nyilvántartás, amelynek az adattartalma a hagyatéki eljárásban is relevanciával bírna, megfelelően biztosítaná az összhangot az adatok jogi sorsának rendezésére vonatkozó társadalmi érdek, az elhunyt információs önrendelkezése és az örökösök jogi érdekei között.

4. Az Infotörvényben szereplő védelem adatvédelmi szabályozást valósít meg vagy egy sajátos kegyeleti jogot konstruál? Szükség van-e a kegyeleti jogi szabályok adatvédelmi tárgyú kiegészítésére, vagy az Infotörvény megfelelően rendezi-e a kérdést?

Meglátásom szerint mivel a személyes adatok érintettje csak élő, természetes személy lehet, az Infotörvényben szereplő szabályok egy sajátos kegyeleti jogot konstruálnak. Ez a konstrukció nagyban hasonlít a szerzői jogban megvalósuló védelemhez.

Az Infotörvény vonatkozó szakasza nem mondja ki az elhunyt érintett adatvédelmi jogainak halál esetére történő megszűnését, az „elhaltat életében megillető jogok gyakorlása”²⁵ szövegrészt arra enged következtetni, hogy alany nélküli jogok keretében egy sajátos kegyeleti jogról van szó, és még véletlenül sem tekinti úgy a törvény, hogy az elhunyt halála után is megilletné a jogosultságot, a „halott ember joga” paradoxona²⁶ így kiküszöbölésre került. Fontos leszögezni ugyanakkor, hogy a sajátos kegyeleti jog terjedelme szűkebb körű, mint az elhunytat még életében megillető jogosultság.

Mivel a szerzői jogból ismert sajátos kegyeleti jogi konstrukció is az ágazati, általánoshoz képest speciális törvényben szerepel, véleményem szerint a Ptk.-ban foglalt kegyeleti szabályok adatvédelmi tárgyú kiegészítése szükségtelen, megfelelő védelmet hozhat létre az

²⁵ 2011. évi CXII. törvény 25. § (1) – (2) bek.

²⁶ Gyenge Anikó: A szerzői jog metamorfózisai és az editio princeps jogintézménye (MJ, 2003/11., 649-657. o.)

Infotörvény vonatkozó szakasza. Szükséges azonban az Infotörvényt és egyéb jogszabályokat (különös tekintettel a hagyatéki eljárásról szóló törvényt) kiegészíteni, hogy a Ptk. szabályaival összhangban rendezhessék a digitális hagyaték sorsát, mivel a kérdés tisztán adatvédelmi szempontú megközelítése nem biztosít elegendő gyakorlati védelmet.

5. Kell-e európai szintű szabályozás az elhunyt személyek személyes adatainak védelmére vonatkozóan, vagy elegendő a tagállami szabályozás? Ha új, közös szabályozás szükséges, milyen tartalommal?

Az adatkezelések és az információs társadalom nem ismer államhatárokat – ezért volt szükség már a 95/46/EK Irányelvben a jogrendszer harmonizációjára, majd a globalizáció kiteljesülése után ezért vált égető kérdéssé, hogy egy az egész Európai Unióban közvetlen hatállyal alkalmazandó jogszabály jöjjön létre, amelyet a GDPR valósított meg végül. Mivel az elhunyt személyek adatkezelései is többségében határon átvélők (ide értve a nemzetközi web2.0 szolgáltatókat, felhőszolgáltatást, közösségi médiát, stb.), szükség lenne egy egységes európai szabályozásra. Az új közös szabályozásban meglátásom szerint a Franciaországban alkalmazandó szabályokat kellene alkalmazni, legalább a magyar törvényből ismert öt éves jogérvényesítő határidőn belül.

Meglátásom szerint a kérdés tagállami rendezése nem jelenthet megfelelő védelmet, hiába akár az egyes törvények extraterritoriális hatálya²⁷, mivel az adatkezelők sokszor határokon átnyúló tevékenységet végeznek és a szétaprózottság csak jogbizonytalanságot eredményez. Az egyes jelenleg hatályban lévő tagállami szabályozásokat közelítve, megfelelő kompromisszumot létrehozva közöttük szükség lenne egy egész Európában, közvetlen hatállyal alkalmazandó szabályozásra – akár a GDPR szabályainak módosításával – amely megnyugtatóan rendezné az elhunytak személyes adatainak sorsát, biztosítva a megfelelő önrendelkezést számukra, valamint rendelkezés hiányában is kiszámítható jogi környezetet teremtene mind az adatkezelők, mind az örökösök, gyászolók részére. Szükség lenne a GDPR módosítására hogy harmonizálja és biztosítsa a konzisztenciát a teljes unióban, továbbá az általános és különös, szektor-specifikus adatvédelmi szabályokat is közös nevezőre hozza.

²⁷ 2011. évi CXII. törvény 2. §

Szabályozási javaslatok a tárgykörben

I.

Bár a kontinentális jogrendszer által biztosított személyiségvédelem a személyiség minden aspektusát védi, a személyiséggel való vagyoni értelemben vett önrendelkezés jogát nem, vagy nem megfelelően teremti meg. A személyhez fűződő jogok vagyoni elemeinek kifejezett elismerését – konkrét pozitív, kizárólagos engedélyezési jog formájában – feltehetőleg az hátráltatja, hogy számos kontinentális jogrendszerben a személyhez fűződő jogok tradicionálisan eszmei érdekeket védenek és ez az eredet mind a mai napig meghatározó az e jogokról való jogi gondolkodás és jogfelfogás szempontjából. Célszerű lehetne azonban – ahogy ezt egyes külföldi jogrendszerek is teszik - megteremteni a személyiségi jogok vagyoni elemeinek forgalmát lehetővé tevő engedélyezési jogot.²⁸

A merchandising jelenleg a magyar jogrendszerben egyedül a Sporttörvényben szerepel arculat-átviteli szerződésként, amely azonban kizárólag a sportolóknak teremti meg a jogi lehetőséget, hogy ellenérték fejében nevüket, képmásukat, [...] illetve a sporttevékenységgel összefüggő más eszmei javakat felhasználásra másnak átengedhessék²⁹. Indokolt lenne ezt a lehetőséget nem csak sportolóknak, hanem az irodalom, tudomány, művészet egyéb kiemelkedő szereplőinek, valamint akár az átlagembernek is megteremteni.

Erre tekintettel a Polgári Törvénykönyvnek a személyiségi jogokra vonatkozó részét meglátásom szerint az alábbiak szerint lenne szükséges kiegészíteni:

2:51. § [A személyiségjegyek kereskedelmi felhasználása]

- (1) A személyiségjegyek – így különösen név, képmás, hangfelvétel, aláírás vagy bármely más személyes jellemző – kereskedelmi felhasználására kizárólag a jogosult engedélyével kerülhet sor, e törvény kötetmi jogi rendelkezéseit szem előtt tartva.*
- (2) Elhunyt személy személyiségjegyeinek kereskedelmi felhasználására az elhunyt hozzátartozóinak vagy az elhunyt által meghatalmazott személy engedélye alapján*

²⁸ Stump Krisztina: Egyes személyiségi jogok – vagyoni jogok? , <https://core.ac.uk/download/pdf/159317915.pdf> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 23.), 553.o.

²⁹ 2004. évi I. törvény 35. §

kerülhet sor. A kereskedelmi felhasználásra vonatkozó olyan szerződés, amely az elhunyt kegyeleti jogait sérti, semmis.

A legjobb megoldás, ha az elhunyt személy személyiségjegyeinek kereskedelmi felhasználásáról azok a személyek dönthetnek, akik az elhunythoz életében feltehetőleg közel álltak, vagy akiket erre a feladatra az elhunyt még életében kifejezetten kijelölt.³⁰

II.

Bár az Infotörvény európai viszonylatban kiemelkedően haladó szellemiségben alkotta meg a személyes adatok halál utáni védelmének lehetőségét kiemelve az önrendelkezés szerepét, a központosított hatósági háttérrel nem teremtette meg az önrendelkezési nyilatkozatok kezelésére vonatkozóan, azt az adatkezelők feladatába utalta, amely azonban szétördeltté teszi a védelmet. Ezzel gyakorlatilag az Infotörvény jogszabályba foglalta azt a védelmet, amelyet egyes magán adatkezelők már korábban is biztosítottak.

Az Infotörvény 25. §-ának kiegészítse - a francia modellhez hasonlóan -, a központosított védelem létrehozása és a kegyeleti jogosultak köréhez igazítása érdekében ezért az alábbiak szerint javasolt:

25. § (1) Az érintett halálát követő öt éven belül a 14. § b)-e) pontjában, illetve - az általános adatvédelmi rendelet hatálya alá tartozó adatkezelési műveletek esetén - az általános adatvédelmi rendelet 15-18. és 21. cikkében meghatározott, az elhaltat életében megillető jogokat az érintett által arra ügyintézési rendelkezéssel, illetve közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban foglalt nyilatkozattal - ha az érintett több nyilatkozatot tett, a későbbi időpontban tett nyilatkozattal - meghatalmazott személy jogosult érvényesíteni. Az

³⁰ Stump Kriszina: A személyhez fűződő jogok vagyoni elemeinek védelme: a „right of publicity” az Amerikai Egyesült Államok jogában, https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/35657/Jogi_tan_2012_2_Stump_Krisztina_p_399-412.pdf;jsessionid=BAC56D6DF5D8E651754F99CF2AB182A9?sequence=1 (letöltés dátuma: 2021. február 20.) 409. o.

érintett által tett nyilatkozatokat az erre a célra törvény által létrehozott hatóság/szervezet tartja nyilván. A nyilvántartás közhiteles.

III.

Szükséges lenne továbbá az Infotörvény szerinti eljárásra jogosultak körét a kegyeleti jogosultak köréhez igazítani, mivel meglátásom szerint a törvény rendelkezése egy sajátos kegyeleti jogot konstruál.

Az Infotörvény 25. §-ának kiegészítse a kegyeleti jogosultak köréhez igazítása érdekében ezért az alábbiak szerint javasolt:

(2) Ha az érintett nem tett az (1) bekezdésnek megfelelő jognyilatkozatot, a Polgári Törvénykönyv szerinti közeli hozzátartozója vagy akit az elhunyt végrendeleti juttatásban részesített, annak hiányában is jogosult a 14. § c) pontjában, az általános adatvédelmi rendelet hatálya alá tartozó adatkezelési műveletek esetén az általános adatvédelmi rendelet 16. és 21. cikkében, valamint - ha az adatkezelés már az érintett életében is jogellenes volt vagy az adatkezelés célja az érintett halálával megszűnt - a 14. § d) és e) pontjában, az általános adatvédelmi rendelet hatálya alá tartozó adatkezelési műveletek esetén az általános adatvédelmi rendelet 17. és 18. cikkében meghatározott, az elhaltat életében megillető jogokat érvényesíteni az érintett halálát követő öt éven belül. Az érintett jogainak e bekezdés szerinti érvényesítésére az a közeli hozzátartozó vagy végrendeleti juttatott jogosult, aki ezen jogosultságát elsőként gyakorolja. Az érintett jogainak e bekezdés szerinti érvényesítése során a közeli hozzátartozó vagy végrendeleti juttatásban részesített a többi közeli hozzátartozóval vagy végrendeleti juttatásban részesített-tel együttműködve köteles eljárni és e jogosultságot gyakorolni.

(3) Az érintett jogait az (1) vagy (2) bekezdés alapján érvényesítő személyt e jogok érvényesítése - így különösen az adatkezelővel szembeni, valamint a Hatóság, illetve bíróság előtti eljárás - során az e törvény által az érintett részére megállapított jogok illetik meg és kötelezettségek terhelik.

(4) Az érintett jogait az (1) vagy (2) bekezdés alapján érvényesítő személy az érintett halálának tényét és idejét halotti anyakönyvi kivonattal vagy bírósági határozattal, valamint

saját személyazonosságát - és a (2) bekezdés szerinti esetben közeli hozzátartozói minőségét - közokirattal igazolja.

(5) Az adatkezelő kérelemre tájékoztatja az érintett Polgári Törvénykönyv szerinti közeli hozzátartozóját vagy akit az elhunyt végrendeleti juttatásban részesített az (1), illetve (2) bekezdés alapján megtett intézkedésekről, kivéve, ha azt az érintett az (1) bekezdésben meghatározott nyilatkozatában megtiltotta.

Az Infotörvényben szereplő védelem sajátos kegyeleti jogot konstruál, a kegyeleti jogok Ptk.-beli szabályainak kiegészítésére ugyanakkor véleményem szerint nincs szükség, mivel a *lex specialis derogat legi generali* jogelv alapján a különös jogszabály, az Infotörvény hatékonyabban tudja ellátni a védelmet a kérdéskörben.

IV.

A hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény 118. §-ának kiegészítése is indokolt lehet, amennyiben a közhiteles nyilvántartás létrehozására sor kerül, az alábbiak szerint:

118. § (7) A jegyző és a közjegyző az örökhatározó információs önrendelkezési nyilatkozatának megállapítása és végrehajtása, valamint az abban foglalt örökölhető javak megállapítása céljából adatot igényelhet a hatóság/szervezet által vezetett közhiteles nyilvántartásból.

Napjainkban a felhasználók elképesztő mértékű adathalmazt, digitális nyomot hagynak maguk után, amely nem maradhat a „levegőben lógva”. Meglátásom szerint a digitális hagyaték jogi sorsának rendezéséhez szükséges lenne a hagyatéki eljárásban figyelembe venni azt, első sorban az elhunyt még életében tett önrendelkezési nyilatkozatának végrehajtásával, ennek hiányában pedig a kegyeleti jogosultak rendelkezése szerint, biztosítva ezzel a vagyoni értékkel bíró hagyatékelemek átszállását, valamint a személyes jellemzőkkel bíró elemek megőrzését vagy törlését.

Célszerű lenne továbbá a polgári jogi végintézkedés és az adatvédelmi törvényben foglalt önrendelkezési nyilatkozat jogi relációját rendezni, az esetlegesen felmerülő összeütközések elkerülése érdekében.

V.

Mivel a digitalizáció és a globalizáció nem ismer határokat, ezért az adatvédelemnek egységesnek és szilárdnak kell lennie.³¹ Meglátásom szerint napjainkban, amikor az adatkezelők határokon átnyúló tevékenységet folytatnak, szükséges lenne egy európai szintű szabályozásra az elhunyt személyek személyes adatainak védelmére vonatkozóan, amit sajnálatos módon jelenleg a GDPR nem teremt meg. Egy esetleges új, közös szabályozásnak mindenképpen a tagállami sajátosságokat szem előtt tartva, a legmagasabb szintű védelmet kell megvalósítania, az Európai Unió tagállamaiban közvetlen hatállyal alkalmazandó, rendeleti formában. Meglátásom szerint a hatályos francia és magyar szabályozáshoz hasonló, esetlegesen azt kibővítő, az előző pontban szövegszerűen is javasolt szabályozás megfelelően tudná biztosítani az adatalanyok információs önrendelkezési jogát és személyes adataik védelméhez fűződő jogait és szabadságait.

³¹ Tóth Fanni: A GDPR-ról - különös tekintettel a könyvtárakra és levéltárakra (Debreceni Jogi Műhely, 2018./1-2.)

Publikációs jegyzék

A disszertációhoz kapcsolódó publikációk

1. Schubauer, Petra: Digitális élet a halál után - avagy az online személyes adatok polgári jogi és adatvédelmi jogi megítélése az adatalany halála után, *Jogalkotás és jogalkalmazás a XXI. század Európájában*, pp. 40-50., 10 p., (2018)
2. Schubauer, Petra: Információs önrendelkezés a halál után hatályos jogunkban, avagy a post-mortem privacy, *ArsBoni*, VIII. évfolyam, 2020/3-4., pp. 74-80., 7 p. (2021)
3. Schubauer, Petra: A digitális hagyaték egyes szabályozási kihívásai, különös tekintettel az adatvédelmi aspektusokra, *ProFuturo*, 11. évfolyam 1. szám (2021)
4. Schubauer, Petra: A post-mortem privacy biztosításának nemzetközi megoldásai, *Infokommunikáció és Jog*, 76. sz., XVII. évfolyam (2021)
5. Schubauer, Petra: Az adatvédelem és a magánszféra többszintű szabályozási kihívásai, *megjelenés alatt* (2021)

Egyéb publikációk

1. Schubauer, Petra: New Trends in the International Data Transfer - Cooperation of the EU and the USA after the Schrems Decision, *Часопис Національного університету "Острозька академія"* 2016. No.1 (13), pp. 1-12., 12 p. (2016)
2. Schubauer, Petra: A Safe Harbor Program adatvédelmi problémái az Európai Unió Bírósága döntésének tükrében, *TÁRSADALOM ÉS HONVÉDELEM* 2016/2., pp. 147-155. , 9 p. (2016)
3. Schubauer, Petra: Adatvédelem vagy biztonság?, *MAGYAR RENDÉSZET* 2016/1. pp. 141-146., 6 p. (2016)
4. Schubauer, Petra: Mennyire biztonságos az új biztonságos kikötő?, *Jogalkotás és jogalkalmazás a XXI. század Európájában*, pp. 147-157., 10 p. (2017)

5. Schubauer, Petra: Az elfeledtetéshez való jog az új Adatvédelmi rendelet tükrében, *INFOKOMMUNIKÁCIÓ ÉS JOG* 2017/2, pp. 87-89., 3 p. (2017)
6. Schubauer, Petra: A Safe Harbor határozat érvénytelenítésének hatása az európai adatvédelmi gyakorlatra, *BELÜGYI SZEMLE: A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA* (2010-) 2017/2., pp. 88-99., 12 p. (2017)
7. Schubauer, Petra: Az elfeledtetéshez való jog a Google ítélet tükrében, *Jog és Állam* 22. sz., XII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója, pp. 370-378., 8 p. (2018)
8. Schubauer, Petra: Privacy Shield, az új biztonságos kikötő, *Jog és Állam* 21. sz., XI. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója, pp. 131-141., 8 p. (2018)
9. Schubauer, Petra: Személyes adatok külföldre történő továbbítása, a GDPR égisze alatt In: Boóc, Ádám; Csehi, Zoltán; Homicskó, Árpád Olivér; Szuchy, Róbert (szerk.) : 70 *Studia in Honorem Ferenc Fábián*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, pp. 427-434., 8 p. (2019)
10. Schubauer, Petra: Polgári törvénykönyvön kívüli szerződéstípusok In: Boóc, Ádám; Sándor, István (szerk.): *Előadásvázlatok a kötelmi jog különös részéből*, Budapest, Patrocinium Kiadó, pp. 265-285., 18 p. (2020)